

KARIN BOYE

Snäckorna

Ur *Bebådelse* (1948)

En ny mamma? Vedervärdig tanke. Inför vem som helst var Tord beredd att förklara, hur livslevande klart han ännu mindes sin döda mor. Visserligen hade han varit en liten parvel på den tiden, knappt fyra år, och nu var han en stor pojke på tio, men sådant glömmer man ju inte. Han kom inte ihåg, om mamma hade haft ljust hår eller mörkt, inte om hennes ögon varit blå eller bruna, och ville han tänka sig hennes utseende, måste han ta sin tillflykt till porträttet, som stod inne på skrivbordet. Följaktligen kunde han aldrig föreställa sig hennes ansikte annat än halvt framifrån. Vad hon än sade och vad hon än gjorde, så fick hon alltid säga och göra det så där en liten smula bortvänd, och alltid var hon bara i svart och vitt, hon hade ingen färg. Och ändå var han så säker på att han kom ihåg henne. Det hade varit som en annan dager i luften och en annan doft i rummen och en annan värme i hela världen, och det var just hon. Tord var alldeles säker på att han skulle känna igen den dagern och den doften och den värmen, om han någonsin mer fick möta den, och långt under allt annat, som han gick och tänkte och önskade sig, låg alltid den förfärliga hopplösa hungern efter

att få tillbaka det där, det där obestämda, som han inte kunde beskriva för någon människa.

Men en ny mamma, det var hemskt att tänka sig. Pappa hade då åtminstone varit kvar och varit hans pappa, bara hans. Nu skulle plötsligt en annan ha större anspråk på honom än han. Pappa brydde sig redan mer om henne, det märktes nog. Det värsta var, att han inte ville medge det, så Tord hörde det. Då lät det som om hela det här eländet ställdes till bara för Tords skull, och tänk en sådan lycka det var för den lille gossen, sade alla människor, och tänk så tacksam lille Tord borde vara och glad för att han nu fick en ny mamma av sin snälla pappa. Det där kunde de gärna låtit bli att säga.

Hur det var hade pratet gjort honom spänd på vad som skulle hända, och när hon verkligen kom upp för första gången och hälsade på, var Tord idel ögon och öron. Men det var ingen mamma, det var ett vanligt fruntimmer. Tord tyckte inte om fruntimmer. De är sjåpiga och krafsga, och vuxna karlar bryr sig konstigt mycket om dem, fast man skulle tycka det var under deras värdighet. Tord hyste innerst inne den outtalade övertygelsen, att fruntimmer bara går omkring och lurar på att tränga sig emellan och störa den trofasta vänskapen mellan män — som nu mellan honom och hans pappa till exempel. Hädanefter skulle han hålla sig undan så mycket som möjligt, när hon fanns i farvattnen.

Tord var alltså begripligt nog på mycket dåligt humör den dagen pappa skulle gifta sig med den nya. När Fina klädde på honom hans nya kostym, kinkade han och ville stanna hemma, och hur hon bråkade med honom, bar det

sig inte bättre än att han började tjuta som en liten unge. Pappa kom in och tog honom i upptuktelse, och visst skämdes han, så han tystnade, men värre än skammen bet smärtan, då han hörde den nervösa undertonen i faderns röst. Det var en ton, som tycktes komma långt bortifrån och inte gällde Tord. När han hade gått, kände pojken sig så grymt ensam, övergiven av hela världen, Fina med, som stod på *deras* sida och klädde honom till bröllopet, att han åter började gråta, men den här gången stilla och alldeles för sig själv. Förrådd, övergiven, utan hopp eller tröst följde han med i bilen och var med vid bröllopet utan att uppfatta eller bry sig om de onödiga ceremonierna.

Vid middagen efteråt hade det lugnat en smula inom honom. Ljuset, blommorna och de finklädde gästerna överväldigade honom mindre än den goda maten. Men just som han ett ögonblick i lycklig glömska av förgånget och tillkommande stoppade munnen full, kom han att tänka på vad hela den här festen egentligen innebar, och borta var hans aptit. Den nya skulle bo hemma hos dem, det skulle vara hennes våning, där han, Tord, togs emot av nåd. Nu skulle det bli hennes hem, hennes och pappas. Tuggorna växte i munnen på Tord, så han fick riktigt svårt att svälja.

Just då nickade hon under sin brudslöja och log mot honom. En smula röd — hon skulle bara vetat vad han satt och tänkte! — tittade han tillbaka, men varken nickade eller log. Aldrig skulle han småle mot henne, aldrig. Och medan han stirrade stint på hennes rosiga ansikte i de vita slöjorna, märkte han, att hennes blick blev osäker och sänkte sig mot tallriken. En känsla av triumf flög igenom honom: hon

kunde småle aldrig så — inte skulle hon tro att han var tacksam för det!

Under de två veckor, då både pappa och den nya var borta — de var ute och reste tillsammans — gick Tord omkring i rummen som om det gällde att ta avsked. Här hade han trott att han var hemma. Misstag! Pappa kunde förfoga över det som han ville, han och den där nya. Själv var han utanför. Tåld. På nåder. Fina hade redan gått över till fienden, henne kunde man inte lita på. Överhuvudtaget kunde man inte lita på någon i världen, när ens egen pappa förrådde en. Han var övergiven, han var maktlös — och ändå inte alldeles maktlös. Hade den där nya kommit och stört honom i det han trodde var *hans* hem, så skulle åtminstone han också vara där och störa henne i *hennes* hem. Han ville se, om hon inte många gånger än skulle få sänka blicken i osäkerhet och ta tillbaka ett småleende som inte besvarades.

De båda bortresta kom hem dagen före Tords födelsedag. Upptagna av varandra, vänliga mot Tord, men utan att såras av hans avvisande hållning, flyttade de in tillsammans i ett rum och där kom flera stora koffertar med hennes tillhörigheter, så nog var det tydligt, att hon verkligen slog sig ner på allvar. I det längsta hade han kanske gått och hoppats, att alltsammans på något sätt skulle visa sig vara ett misstag, att ännu allting kunde rättas och bättras och hon flytta lika fort som hon kommit. Hade han, utan att erkänna det ens för sig själv, hyst en sådan barnslig förhoppning, så dog den nu slutgiltigt. Den natten grät Tord sig i sömn.

På morgonen vaknade han av ett svagt buller utanför i gången. Det är min födelsedag, var hans första tanke, och den kom honom att sätta sig upp i sängen. Det är den nya, var nästa tanke, och den kom honom att krypa ner igen och dra täcket över öronen.

De kom in med en bricka, det hörde han, både pappa och den nya, men Fina, som annars alltid var med, hon var inte med i dag. Kära gamla Fina! Rara älskade Fina! Då var det ju ingen födelsedag! Han glömde det förakt han öst över hennes huvud på sista tiden och tyckte i stället, att aldrig hade då någon människa varit hans vän så som Fina. Därför ville de inte ha henne med, det var klart det.

— Vi har den äran att gratulera! sade inkräkterskan med munter röst, men Tord anade osäkerheten under hennes glada ton. Han fick ju lov att sätta sig upp förstås, och han gjorde det sansat, utan någon min av förtjusning.

Paketen var snart öppnade, där var indianboken, där var ett munspel, där var en hel del annat. Ibland var det ganska svårt att behärska sig, men han gjorde det manligen. Inte en muskel rörde sig i hans allvarliga ansikte, men när allting var öppnat, bugade han sig där han satt både för pappa och för den nya och sade: Tack snälla pappa. Tack så mycket. — Han kunde inte förmå sig till att kalla inkräkterskan för mamma.

Hela tiden anade han mer än såg, hur hon letade efter en strimma förtjusning i hans min eller röst. Vänta fick hon! Med alla sina nådegåvor!

Men nu, då allt var upppackat och Tord redan vände sig till chokladkoppen, som stod och kallnade på brickan med

blåsippor omkring, gick fadern hemlighetsfullt tillbaka ut genom dörren och kom in igen, ledande en cykel.

Något av chokladen skvätte ut över täcket, och Tords mun blev stående öppen i ett ansikte, där ingen behärskning fanns kvar.

– Pappa ... stammade han.

– Det är från mamma! sade fadern.

Tord begrep mycket väl vem som menades, men han såg förvirrad upp.

– Från mamma? sade han förvånad. Men mamma är ju död?!

– Snälla du, varför kan han inte lika gärna få kalla mig för Sigrid, om han nu hellre vill det! sade inkräkterskan. För resten så är den från oss bägge två.

– Tack så mycket! sade Tord, och hans röst var åter behärskad och kall, och hans lilla sittande bugning var så väluppfostrad man kunde begära för det läget. Faderns min mörknade en aning, men Sigrid tog hans hand, drog honom med sig och vinkade i dörren. Tord vinkade inte tillbaka.

Sitt första beslut att aldrig använda cykeln kunde han naturligtvis inte hålla. Men han använde den med ett förbehåll: han låtsades som om han bara hade den till låns. Så stoiskt långt drev han denna fiktion, att han till och med inför kamraterna vidhöll, att det var en lånad hoj. Det var ett stort offer, men så lyckades han också verkligen bibehålla en viss känsla av främlingskap inför denna största frestelse, denna jättegåva, som han en gång hade åtrått så hett.

Den nya hade makt att uppfylla alla hans önskningar, men han hade makt att uppge dem, så snart hon lade dem

som gåvor för hans fot. Hon skulle inte ha makt över honom. Han ville inte stå i skuld till henne. Han ville vara fri.

Men det fanns dagar, då han var utled på sin frihet. Det är mer ansträngande än någon anar att gå omkring i vardagslag och vara en stark hjälte. Ibland kunde han nästan tycka synd om henne, där hon satt och läste eller sydde och såg så bekymrad ut. Att hon var bekymrad för hans skull, det förstod han. På sätt och vis hade han segrat i tvekampen — men det gjorde honom ingen större glädje.

Inte är det så lätt heller att alltid, i vartenda ögonblick, komma ihåg att man är utstött. En dag överraskade han sig själv, då han krupit upp med en äventyrsbok i sitt gamla hörn inne i vardagsrummet — överraskade sig med att sitta och känna det riktigt lugnt och trivsamt hemma — och med en skammens rodnad på kinderna över sin egen ärelösa slapphet gled han ner ur hörnet och drog sig tillbaka in till sitt, där det inte var hälften så trevligt. För ett ögonblick hade han verkligen glömt bort, att hemmet inte längre var hans, han hade fallit in i gamla vanor. Men nu, nu var han olycklig igen, för det hörnet där inne, det fanns inte maken till, när man ville sitta och läsa — ja, nu grät han till och med bittra tårar över att det var så förlorat, så förbjudet och förlorat. Att det måste finnas små gossar, som var så olyckliga som han — inte nog med att han först hade blivit av med sin mamma — sen hade han till på köpet blivit av med *allt*, som gav livet värde ...

Sommaren kom, och man flyttade ut på landet. Det var ett nytt ställe i skärgården, och där ute glömde Tord snart

alla sina olycksöden och alla hederns bittra fordringar för det myckna nya, som ropade på hans intresse. Vid bryggan låg segelbåtar, och en av dem tillhörde en familj med en son i tolvårsåldern, Olle. Av honom lärde sig Tord alla namn på de olika delarna av båten och — teoretiskt — hur de användes. Den praktiska tillämpningen fick pojkarna inte pröva på egen hand, men när Pelle kom — det var Olles stora kusin — då skulle Tord också få följa med ut och segla.

Vid sidan av segelbåtarna hade Tord också ett annat stort intresse alldeles för sig själv: han samlade snäckor, som var särskilt vackra, både vanliga blåmusselskal, om de hade jämn, pärlemorglänsande innersida och fint blårandad yttersida, och sådana där krusiga små vita av olika storlekar, ibland också någon sten, som utmärkte sig alldeles särskilt i fråga om färg eller fin slipning. Under regniga dagar avbröt han ofta sin läsning eller ritning med en liten inspektion av samlingarna, och han försökte också rita av några av de intressantaste exemplaren, fast utan större framgång.

Här på landet var det som om den ständiga dragkampen hade lugnat sig något. Krampen släppte taget, när han nu rådde om sig själv så fullständigt, och det här huset, som ingen av dem hade sett förr och där de bodde med hyrda möbler, var allas lika mycket eller lika litet. Sigrid var mer en ovidkommande, hon hörde kanske till och med dit på något sätt, och han lade för lite märke till henne för att hon skulle besvära honom.

Så en dag, då han kom in i den lilla kyffiga tamburen — han gick barfota och hördes därför inte mycket — fick han se genom den öppna dörren, att hon hade satt sig framför

hans samling, som han glömt ställa bort, och tittade på den utan att röra den. Hade hon fingrat på hans fynd, skulle han förmodligen tyckt det var närgånget, men just att hon inte rörde något, stämde honom milt. Han gick in och ställde sig bredvid henne. Hon såg upp.

– Tycker – tycker Sigrid de är vackra? frågade han med blyg stolthet.

– Ja, jag tycker de är mycket vackra, svarade hon allvarligt.

Han märkte, att hon menade det. Många vuxna säger saker som de inte menar eller bara menar till hälften, och det hör man redan på det överdrivna tonfallet. Men hon talade stilla som man talar med en jämnårig eller med sig själv. Hon tyckte verkligen om dem.

– Vill – vill Sigrid ha några? sade han hastigt och rodnade i detsamma, så att det var riktigt förargligt, att hon just då skulle se på honom. Hon såg glad ut.

– Vill du ge mig några? frågade hon lika stilla som förut.

Han började plocka ut ett par stycken, som han tyckte han kunde avvara. Egentligen var det vackra stenar och snäckor allihop, och han kunde gott haft användning för dem. Ändå växte urvalet, tills han hade en ganska försvarlig liten hög att räcka henne.

I sista ögonblicket vaknade hans misstro åter.

– Men Sigrid får inte kasta bort dem? slapp det ur honom, ångestfullt ur hans innersta djup.

– Vad skulle jag då ha dem för, om jag tänkte kasta bort dem igen! svarade hon. Rösten lät nästan lite stött, och det lugnade honom. Hon ville verkligen ha dem.

– Ja — här får Sigrid då, sade han och tömde sin näve i hennes öppna hand.

Just då vaknade en ny fruktan inom honom: att hon skulle rusa upp och krama honom och tacka honom och visa, att nu hade hon lurat honom, nu hade hon vunnit honom, och det var bara därför hon hade låtsat tycka om snäckorna ... För säkerhets skull tog han två steg tillbaka. Han hade givit sig in på ett vågspel.

Men ingenting sådant gjorde hon. Hon sa tack så som Olle skulle gjort det, hon tittade hela tiden på snäckorna och gick bort med dem för att söka efter ett förvaringsställe. — Det var all right.

Han steg ut på trappan i solskenet. Det hade hänt något bra, tyckte han. Hans ställning hade plötsligt blivit en annan, och han kände, att den nu skulle förbli som den var. Utan att kunna klargöra det för sig själv i tydliga tankar och ord, hade han en lycklig förnimmelse av att han äntligen hade upphört att vara gäldenär. Han hade givit — han skulle nog också våga ta emot.

En fred var sluten, och han drog djupt efter andan. Det var som en okänd och ändå välkänd dager i luften, en doft, en värme i världen — bara en aning, men den gav honom en trygghet, som han inte hade haft på långa långa tider och ändå måste ha saknat så bittert ...